

Yerel Halkın Turizm Algısı: Farklı Turizm Türleri Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Analiz

Tourism Perception of Local People: A Comparative Analysis in the Context of Different Types of Tourism

Ümit ŞENGEL^{1,*}, Aynur Burcu ŞAHİN²

¹ Doç. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü

² Bilim Uzmanı, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 02.04.2025

Kabul Tarihi: 11.08.2025

Anahtar Kelimeler:

turizm, yerel halk, turizmin etkileri, doğa turizmi, kitle turizmi

ÖZ

Turizm aktivitelerindeki artışın her geçen gün hız kazanması turizm destinasyonlarında yaşayan yerel halkın turizmin hem olumlu hem de olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Gelişen turizm türü, destinasyondaki turizm talebinin yapısını ve yoğunluğunu etkileyerek turizmin bölgeye olan etkilerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Bu etkiler karşısında yerel halkın yaşadığı bölgede turizm faaliyetlerinin gelişmesine göstereceği reaksiyona da yön vermektedir. Bu bağlamda Sakarya ilinde turizmin en geliştiği iki ilçe olan Karasu ve Sapanca ilçelerinin yerel halkının turizm algılarını karşılaştırılması amaçlanmaktadır. İlçelerde farklı turizm çeşitlerinin varlığı yapılacak bu karşılaştırmayı da anlamlı kılmaktadır. Saha çalışmasının verileri nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış görüşme neticesinde Karasu'dan 10 ve Sapanca'dan 12 olmak üzere toplam 22 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Verilerin analizinde İçerik Analizi tekniği kullanılmış ve MAXQDA paket programından faydalanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre turizmin ekonomik etkileriyle ilgili bulgular her iki ilçede benzerlik gösterirken, turizmin çevresel ve sosyal maliyetleri ilçelere göre farklılık göstermektedir.

ARTICLE INFO

Research Article

Received: 02.04.2025

Accepted: 11.08.2025

Keywords:

tourism, local people, effects of tourism, nature tourism, mass tourism

ABSTRACT

The increasing pace of tourism activities makes it inevitable for local people living in tourism destinations to face both positive and negative effects of tourism. Since the type of tourism developing in a destination will affect the type and number of tourism demands, it can be a determinant in the effects of tourism. In the face of these effects, it also directs the reaction of local people to the development of tourism activities in the region where they live. In this context, it aims to compare the perceptions of tourism of local people in Karasu and Sapanca districts, where tourism is most developed in Sakarya province. Different types of tourism in the districts also make this comparison meaningful. The data from the field study was obtained using qualitative research methods. As a result of the semi-structured interviews, data were obtained from 22 participants, 10 from Karasu and 12 from Sapanca. The Content Analysis technique was used on the data, and the MAXQDA package program was used. According to the results of the research, while the findings regarding the economic effects of tourism are similar in both districts, the environmental and social costs of tourism differ between the districts.

* Sorumlu yazar.

* umitsengel@gmail.com

*Bu çalışma; Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından kabul edilen “Yerel Halkın Turizmin Etkilerine İlişkin Görüşleri: Karşılaştırmalı Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Temel yaşamsal fonksiyonların giderilmesi için tarih öncesi çağlardan beri var olan seyahatler, günümüze gelene kadar radikal değişimler yaşamış ve teknolojik ilerlemelerle birlikte ivme kazanarak ileri bir noktaya gelmiştir. Seyahat hareketlerinin niceliksel ve anlamsal dönüşümü nedeniyle turizm kavramı ortaya çıkmıştır (Batman & Çankırı, 2013). Turizm faaliyetlerindeki gelişmelerle ve değişen tüketici talepleriyle birlikte tatil algısı lüks bir kavram olmaktan çıkıp zaruri ihtiyaç haline gelmiştir. Bu da turizm hareketlerinde hızlı bir artışı beraberinde getirmiştir (Akova & Çalık, 2013). Turizm gerçekleştiği bölgelere sağladığı pek çok faydanın yanı sıra bölgelerin kalkınması hususunda da önemli bir rol üstlenmektedir. Turizm, özellikle sanayi devriminden sonra ortaya çıkan ve giderek derinleşen bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde de önemli işlevlere sahiptir. (Yılmaz, 2020). Bu durum destinasyonların yöre, ilçe, il, bölge ülke vb. fark etmeksizin turistik kaynaklara sahip tüm destinasyonların turizme önem vermelerini beraberinde getirmektedir. Bir destinasyon için turizmde başarılı olmanın en önemli dinamiklerinin başında ise etkin ve eşit katılımlı paydaş iş birliği gelmektedir.

Destinasyon paydaşları içerisinde turizmin başarısıyla en az ilgili gibi görünen ama aslında uzun vadede en kritik rollere sahip paydaş grubu yerel halktır. Yerel halkın turizme ilişkin görüşleri, beklentileri, yaklaşımları ve tutumları üzerine birçok teori üretilmiş ve araştırma yapılmıştır. Tüm bunlarda kritik unsur turizm bir parçası olarak yerel halkın rollerinin ortaya konmasıdır. Paydaş kuramına göre de yerel halk; turistler, girişimciler ve kamu ve diğer özel sektör kuruluşları ile birlikte en önemli paydaş grubunu oluşturmaktadır (Ayazlar, 2017). Çünkü yerel halkın tutumu, kendi doğal ortamını paylaştığı turistle geçireceği zaman kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Karakaş ve Şengün (2017), yerel halkın, “turizme destek vermek mi, turiste karşı durmak mı?” İkileminde uzun vadeli destinasyon başarısının anahtarlarından biri olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle yerel halkın turizmdeki rollerine ilişkin çalışmaların önemi büyüktür. Bir bölgede turizmin gelişmeye başladığı ilk dönemlerde, özellikle turizmin olumlu ekonomik etkilerinden dolayı yerel halkın turizme olumlu bir desteği olmakta, ancak ilerleyen süreçte sosyal, kültürel ve çevresel problemler hakkındaki endişelerle birlikte turizm desteğinin gerilemeye başladığı bilinmektedir (Karakaş & Şengün, 2017). Yerel halkın, turizmin gelişimine olan desteği turizmin fayda maliyetini aşmadığı sürece devam ettirilebilmektedir. Bireyler turizmin etkilerini, fayda veya maliyet çerçevesinde değerlendirmektedir. Böylece bireyler faydası yüksek, maliyeti ise az olan davranışlara yönelebilmektedir (Yavuz & Unur, 2021). Turizmin algılanan etkisini biçimlendiren dört temel faktör vardır ve bunlar birbirleriyle ilişkilidir. Bunlar; ekonomik kazanç, turizm kaynaklarının kullanılması, yaşam süresi (destinasyon yaşam döngüsü) ve çevreye karşı davranışlar olarak sıralanabilmektedir. Turizm alanındaki çalışmalar; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yararların yerel halkın değişikliklere göstereceği reaksiyonu belirleyen önemli unsurlar olduğunu belirtmektedir (Akova, 2006; Eker vd., 2015).

Günümüzde, turizm hemen hemen her bölgede küçük veya büyük kitleler halinde kendini göstermektedir. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak bu bölgelerde yaşayan yerel halk, turizm faaliyetlerinden ötürü ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olarak pek çok olumlu veya olumsuz yönlü etkilere doğrudan maruz kalmaktadır. Turizm bölgesiyle ilgili olan birimlerin bu etkilerin olumsuz yanlarını en aza indirmesi ve olumlu yönlerini de en yüksek seviyeye çıkarmaya çalışmaları önem arz etmektedir. Bir turizm destinasyonunda yaşayan yerel halk buradaki turizm hareketliliğini ne kadar önemsiyor ve benimsiyorsa o kadar çok bu hareketliliğe katkı sağlaması söz konusu olur. Yerel halkın desteği ile gerçekleştirilen turizm faaliyetleri söz konusu destinasyonun kalkınmasına, değişimine, sosyo-ekonomik gelişimine ve makro olarak da ülkenin imajına ve yeni çekim noktası haline gelmesine fayda sağlayabilmektedir. Ancak yapılan be değerlendirmelerdeki en kritik nokta ilgili destinasyonun turizmden etkilenme düzeyidir. Bölgenin etkilenme düzeyini ise belirleyen çok sayıda parametre olmakla birlikte, gerçekleşen turizm faaliyetlerinin niteliği buradaki en önemli unsurlardan biridir.

Bu doğrultuda, Sakarya ilinde yer alan iki farklı destinasyondaki yerel halkın turizme yönelik algılarının karşılaştırmalı olarak tespit edilmesi amaçlanmıştır. Karşılaştırma için bu iki ilçenin seçilmesinde en önemli kriter iki ilçenin Sakarya'nın turizmin geliştiği en önemli iki ilçe olması ve ilçelere gider turist profillerinin farklı olmasıdır. Karasu ilçesi Karadeniz kıyısında yer aldığı için genellikle yerli ve kitle turizmini tercih eden turistlere ev sahipliği yapmaktadır. Sapanca ise; doğa ve kültür turizmini içinde barındırmakta yanı sıra yerli doğa turistlerinin yanında özellikle Arap turistlerden oluşan yabancı doğa turistlerini de ağırlamaktadır. Bu bağlamda aynı şehirdeki iki farklı destinasyonun yerel halkının görüşlerinin ortaya konulması anlamlı sonuçların ortaya çıkmasına yardımcı olabilmektedir. Yerel halkın turizmle ilgili bakış açısını ortaya koyması itibariyle literatürde çokça çalışılan konu, kitle turizmi ve doğa turizmi türlerinin geliştiği iki destinasyondaki görüşleri karşılaştırmalı olarak ortaya koyarak literatüre bir farklılık getirerek önemli bir boşluğu kapatmaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Turizm ile yerel halk arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye yönelik hem yerli hem de uluslararası birçok araştırma bulunmaktadır. Sekhar (2003), tarafından yerel halkın yaban hayatı turizmine yönelik tutumlarını ve turizmden elde edilen faydaların verilen yerel destek üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Sonuçlar katılımcıların üçte ikisinin turizme ve koruma desteğine olumlu baktığını göstermiştir. Katılımcılar, iyi korunan bir alandan daha fazla turizm faydasının elde edileceğinin farkındadır. Yerel halkın yaban hayatı turizminden ve diğer kaynaklardan elde ettiği faydalar ile korunan alanların varlığına verilen destek arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu da turizmden elde edilen faydanın insanların korumaya yönelik tutumlarını etkilediğini göstermektedir. Temel sorunlardan bazıları ise; turizm getirilerinin eşitsiz dağılımı ile yerel halkın turizme katılamaması ve kalkınma konusunda turizmden yararlanmamasıdır.

Yerel halk turizmin gelişimiyle ilgili olarak genelde kendi yaşam kalitesine (emlak fiyatları, dinlenme alanları, trafik vb.) odaklanmaktadır. Yerel halktan oluşan çalışanlar ise turizm endüstrisine yönelik tutum ve davranışları gelir ve diğer ekonomik ve sosyal kazanımlar ekseninde şekillenmektedir (Erkılıç, 2019; Şengel & Zengin, 2024). Turizmin yerel halkın tutumunu belirleyen etkileri sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere dört adettir (Yoon vd., 2001; Gündüz, 2018). Bu dört faktör yerel halkın tutumunun en belirleyici unsurlarıdır. Yerel halkın turizme yönelik tutumunun belirlenmesinde üzerinde durulan bir diğer kavram ise akla dayalı davranış kuramıdır. Bu yaklaşıma göre bireylerin davranışları niyetlerinden, niyet bireylerin tutumlarından, tutum da bireylerin inançlarından etkilenmektedir. Bu nedenle, yerel halkın turizmin gelişimine ilişkin tutumlarının, turizmin sürdürülebilir gelişimine dair niyet ve davranışlarını kavramada önemli bir araç olarak görülebileceği değerlendirilebilir (Ayazlar, 2017).

Akova (2006); 2001 ve 2003 tarihlerinde küçük bir destinasyondaki yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algı ve tutumlarını belirlemeye yönelik saha çalışmaları gerçekleştirmiştir. Yapılan analizler sonucunda yerel halkın turizme yönelik tutumları her iki dönemde de çoğunlukla olumludur. 2001 yılından 2003 yılına gelindiğinde olumlu tutum seviyesinin yükseldiği görülmüştür. Her iki dönemde algılamalarda farklılıklar saptanmıştır. 2003 yılı, 2001 yılı ile karşılaştırıldığında olumsuz algılamaların giderek azaldığı görülmüştür. Öztan Türker ve Türker (2014), yerel halkın turizmin etkilerini nasıl ve ne düzeyde algıladığını anlamak, turizmin toplam etkisine katkıda bulunan faktörlerin hangilerinin daha belirgin olduğunu saptamak ve turizme destek üzerinde bu faktörlerin etkisini belirlemek bir saha araştırması yapmışlardır. Yapılan analizler sonucunda turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu faktörler turizm desteğini etkileyen en önemli unsurlar olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte turizmden ekonomik kazanç sağlayan turizm esnafı ve turizm çalışanlarının, bölgede yaşayan diğer meslek gruplarına göre turizmin etkilerini daha olumlu algıladıkları ve turizmi desteklemeye daha çok eğilimli oldukları tespit edilmiştir.

Bir küçük destinasyonda yaşayan yerel halkın kendi bölgelerindeki turizme olan görüşleri makro anlamda da kendini göstermektedir. Örneğin; Karakaş & Şengün (2017) Diyarbakır'da yaşayan yerel halkın turizme

yönelik algısı ve buna bağlı olarak turizme olan desteğini belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda Diyarbakır halkının büyük çoğunluğunun turizme bakış açısının olumlu yönde olduğu turizmin ülkeye ve bölgeye faydalı olacağını savundukları gözlemlenmiştir. Bu faydalar ise turizmin ek gelir sağladığı, iş imkânları sunduğu, hayat şartlarını iyileştirdiği şeklinde sıralanmaktadır. Katılımcılar turizmin ekonomik anlamda Diyarbakır'ın gelişmesine katkı sağlayacağını, hayat standartlarını yükselteceğini, mevcut sorunların çözümünün turizmin geliştirilmesiyle kolaylaşacağını düşünmektedirler. Turizmin çevresel etkisini değerlendirdiklerinde ise çevre kirliliğinin önlenerek bu doğrultuda iyileştirmelerin yapılabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu lokal gelişmelerin ülkenin genelinde de kendini hissettireceği görüşünü benimsemişlerdir.

Yıldız (2022), yerel halk ve ziyaretçiler arasındaki etkileşimi incelemek amacıyla nitel araştırmaya başvurarak farklı süreler boyunca yaşayan turizm ve diğer üretim alanlarında çalışan işveren ve emekliler üzerine bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonucunda, yerel halkın yoğun dönemlerde evlerinden pek çıkmadıkları özellikle günü birlikçilerden rahatsız oldukları görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı destinasyona karşı aşırı talep sonucu yaşam maliyetinin arttığı ve yerel halkı bölge dışına itmeye başladığı gözlemlenmiştir. Aşırı turizmin önlenmesi ve iyi ilişkilerin kurulabilmesi için trafik düzenlemesi, ziyaretçilerin konaklama tesislerine ve yeni çekim alanlarına dağıtılması, yerel halka mesleki eğitim verilmesi gibi yapıcı önerilerin yanı sıra yerel halkın da dahil olduğu ve kapsandığı, fırsat ve faydalara eşit erişim hakkı sunan bir planlamanın uzun vadeli çözüm getirebileceği belirlenmiştir.

Turizm endüstrisinde başarı sağlamak, turistlerin beklenti ve taleplerinin iyi analiz edilmesiyle mümkün olabilmektedir. Turistlerden gelen talebe doğru arzı sağlayabilmek için turizm endüstrisi içerisinde yer alan paydaşlarla birlikte yerel halkın da bu turizm türlerini tanıması önem arz etmektedir (Şengel & Zengin, 2021; Çılğinoğlu & Çelebican, 2023). Yerel halk sadece ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel bağlamda değil, aynı zamanda yerel kimliği ile de turizmde öncü bir rol oynamaktadır (Gül vd., 2013). Yerel halkın öncü rolünün sürdürülebilir olması gerekmektedir. Turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğinin ve gelişiminin sağlanması yerel halkın turistlerin gelişine karşı olumlu yönde gerçekleşen bir bakış açısı sunmalarına da yardımcı olacak niteliktedir. Bu yüzden bölgede turizmin beklenen düzeye gelebilmesi için yerel halkın da turizme dahil edilmesi gerekmektedir (Mesci & Dönmez, 2016). Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan bireylerin turizm konusundaki görüşleri ve bakış açıları değişkenlik gösterdiği için yerel halkın turizm konusundaki yaklaşımları üzerine yapılan çalışmaların, turizm faaliyetlerinin bulunduğu ya da planlandığı her alan için ayrı ayrı yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Mansuroğlu, 2006).

Türkiye coğrafi özelliklerinden dolayı tarih boyunca pek çok topluma ve uygarlığa yurt olma özelliği taşımıştır. Kökleri derinlere doğru uzanan bu tarihi değerler ülkenin farklı yörelerinde değişik turistik değerlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır (Orhan, 2010). Buna ek olarak çeşitli iklim özelliklerine sahip olması, dört farklı mevsim türünün aynı anda yaşanması ve pek çok doğal güzellikleri barındırması Türkiye'nin çeşitli turizm türleri konusunda cazibe merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Turizmle ilişkili gelişmeler ele alındığında turizm bölgelerinin pazarlanmasında oraya ait gelenek, görenek, kültür, dil ve bölgeye ait gastronomi gibi etkenlerin de dikkat çekici bir role sahip olduğu göz ardı edilemeyecek önemdedir (Gökdeniz vd., 2015) Işkın ve arkadaşları (2021); Türkiye'nin çok zengin kültürel bir mirası olduğunu üzerinde yaşanan coğrafyanın her köşesinde farklı kültürler ve farklı topluluklardan kalan eserlere rastlanılmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Batman ve Çömlek (2013) ise Türkiye'nin pek çok turizm türünün bir arada bulunduğu ülkeler arasında olduğunu, Sakarya'nın ise elverişli iklim, doğa koşulları, çeşitli flora ve faunasıyla turizm türleri için gösterilebilecek önemli bir destinasyon olduğunu belirtmektedir. Sakarya ili, Marmara Bölgesi'nin Kuzeydoğusunda yer almaktadır ve merkezi Adapazarı'dır (Zengin & Eryılmaz, 2013).

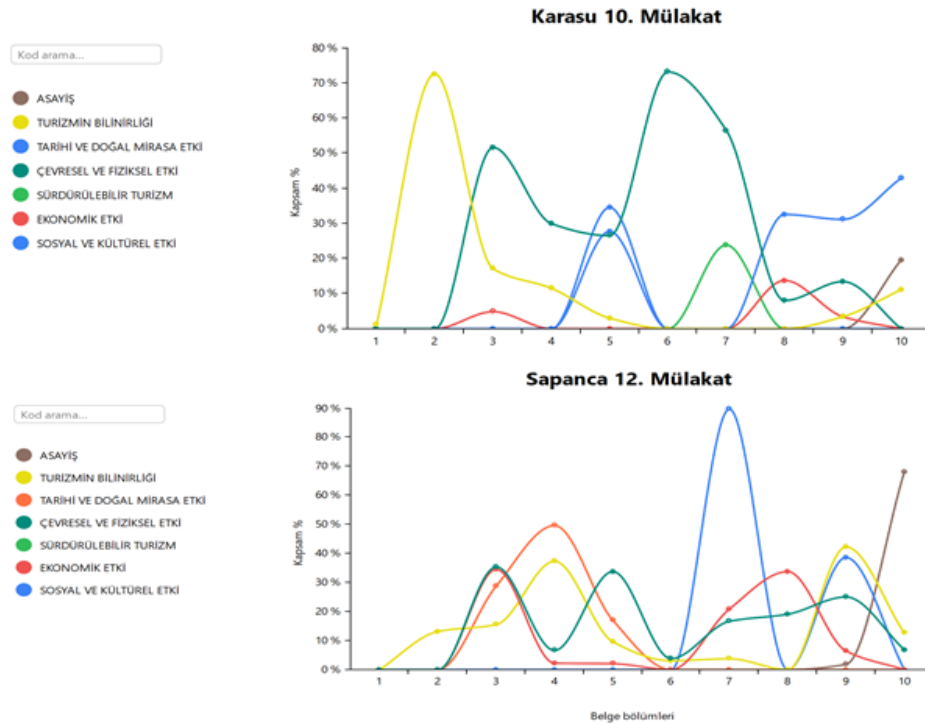
Şehir adını su ihtiyacına cevap veren Sakarya Nehri'nden almaktadır. İç Batı Anadolu yaylalarından doğan Sakarya Nehri, Pamukova'nın güneyinden il sınırlarına girer ve çeşitli ırmaklarla beslenerek Karasu yakınlarından Karadeniz'e dökülür (Türkay ve Aktaş, 2013). Karadeniz'in kesintisiz en uzun kumsalları

Sakarya ili sınırlarında yer almaktadır. Bu kumsalların en büyük bölümü, Karasu sahilleridir. Karasu ilçesinin kıyı şeridi tamamen kumsaldır. Bu kumsallardaki kumun bazı hastalıklara iyi geldiği bilinmektedir (Batman & Bahadır, 2013). Acarlar Longozu, Maden Deresi, Sakarya Nehri (Yeni Mahalle), Küçük Boğaz Gölü, Karasu ilçesinin başlıca cazibe alanları içerisinde yer almaktadır. Karasu ilçesi, yerel halk tarafından yazlıkçı olarak tabir edilen, kendilerince temin ettikleri konaklama yerlerine deniz-kum-güneş için gelen ve genel olarak yaz aylarını bu bölgede geçiren kişilere çoğunlukla yaz sezonu boyunca ev sahipliği yapmaktadır.

Sapanca ilçesi ise büyük şehirlere olan yakınlığı, kolay ulaşımı, yeşillerle bezenmiş doğası ve mavinin pek çok tonunu alan Sapanca Gölü ile turizm açısından önemli bir destinasyondur (Zengin & Taşar, 2013; Şengel vd., 2015). Son yıllarda artan ve gelişen tesislerin sunduğu hizmetler, çeşitli aktiviteler ve pek çok spor imkânı Sapanca ilçesini yerli ve yabancı turistler için Sakarya'nın gözde bir beldesi haline gelmesine sebep olmuştur.

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması deseninde yapılandırılmıştır. Çünkü belli bir olguyla ilgili deneyim sahibi kişilerden derinlemesine bilgi elde edilmesi planlanmıştır. Araştırma sorularının derinlemesine cevap, araştırma tasarımının ise kapsamlı bulgular gerektirmesi nedeniyle bu yöntem tercih edilmiştir. Nitekim, Yıldırım ve Şimşek (2016) sosyal bilimcilerin benimsemeleri “nesnellikten” ziyade “öznelliğin” ortaya konulduğu ve incelenen konuların derinliğine inme imkânı sağlayan katılımcıların görüşlerini alma, betimleme ve yorumlama konusunda sunduğu avantajlar nedeniyle bu yöntemi çok sık tercih etmeye başladıklarını ifade etmektedir. Saha verilerinin elde edilmesinde görüşme yönteminden faydalanılmıştır (İbiş vd., 2016). Görüşme yöntemlerinden ise yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Belirli sorular etrafında şekillenen (bir soru formu var) yorumlara ve sohbete açık ve cevaplara bağlı olarak yeni soruların sorulduğu bir ortama imkân sunduğu için yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat formu için biri demografik özellikle ilgili olan toplam 10 adet soru hazırlanmıştır.

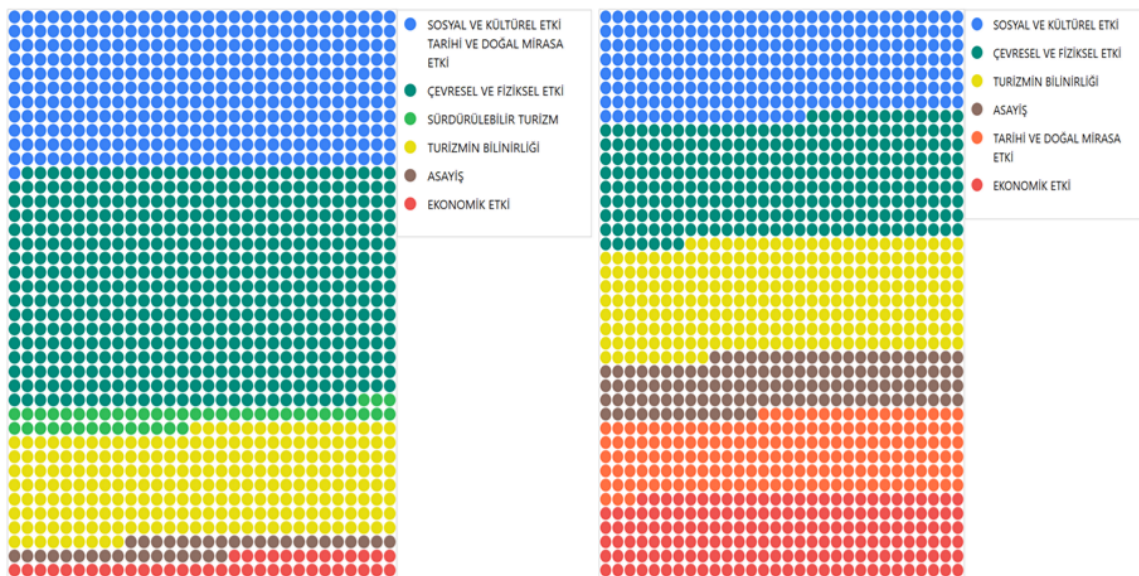
Şekil 1. Karasu ve Sapanca kod trendleri analizi

Yapılan çalışmada, Karasu ve Sapanca ilçelerinde ikamet eden 22 kişiye 10 adet soru yöneltilerek, katılımcı cevapları elektronik cihaz ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler 17-46 dakika aralığında bir sürede

gerçekleşmiştir. Görüşmeler katılımcıların taleplerine bağlı olarak iş (genellikle erkekler) ve ikametgâh (genellikle kadınlar) adreslerinde gerçekleşmiş olup, 6 görüşme ise kafe ortamında gerçekleşmiştir. Bu veriler deşifre edilerek Word formatında yazıya geçirilmiştir. Çalışmada belgelendirilen bir başka analiz ise; kod trendleri analizi olmuştur. Bu analizde girilen kodlar ve metin bölümleri arasındaki istatistiksel bağlantı kod renkleriyle uyumlu olacak şekilde belirtilmektedir. Yapılan analizde toplamda 7 kod ve 10 adet soru bulunduğu için bu rakamlar dahilinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Belge bölümünün rakamsal değeri 10, frekans çizgilerinin sayısı 7 ve tema rengiyle aynı olarak Şekil 2’de gösterilmektedir. Sırasıyla Karasu ilçesinde yapılan son mülakat ve Sapanca ilçesinde yapılan son mülakat örneklik teşkil edecek şekilde aktarılmaktadır.

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmış ve analiz sonuçlarının başarılı versiyonlarını sunmasından dolayı imkân sağladığından veriler MAXQDA 2024 paket programın yardımıyla analiz edilmiştir (Çevrimkaya, vd., 2024). Analizler için mülakat görüşmelerindeki alt temalar asayiş, turizmin bilinirliği, tarihi ve doğal mirasa etki, çevresel ve fiziksel etki, sürdürülebilir turizm, ekonomik etki, sosyal ve kültürel etki olmak üzere 7 adet ana tema altında toplanmıştır. Araştırmanın temaları ve bu temaların içeriğe bağlı mevcut durumları aşağıda, temalara ait kodlama sayısına ve temalara atfedilen renklere göre istatistiksel olarak renklerin dağılımını gösteren belge portresi ise Şekil 2’de verilmektedir. Şekil 2’de sırasıyla Karasu ve Sapanca ilçelerine ait son mülakatlardan elde edilen veriler ışığında temaların yoğunluk derecesine göre renkler gösterilmektedir.

- **Asayiş:** Kötü alışkanlıklar, suç oranları, salgın hastalıklar, kazalar
- **Turizmin Bilinirliği:** Bölgenin tanınması, turist profili, turizm çeşitliliği, destinasyonun turizm potansiyeli, yerel yönetim, İstanbul’un arka bahçesi
- **Tarihi ve Doğal Mirasa Etki:** Restorasyon çalışmaları
- **Çevresel ve Fiziksel Etki:** Dönemsel nüfus yoğunluğu, alt ve üst yapı çalışmaları
- **Sürdürülebilir Turizm:** Alt teması bulunmamaktadır
- **Ekonomik Etki:** İstihdama etki, yeni iş alanları, ekonomik bağımlılık
- **Sosyal ve Kültürel Etki:** Yerel halk- turist ilişkisi

Şekil 2. Karasu ve Sapanca Belge Portresi Analizi

Araştırmacılar nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik konuları üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen sonuçların saha araştırmasının gerçekleştirildiği yer ile uyumlu olması, mülakata katılım gösteren kişilerin görüş ve tutumlarının kendi içerisindeki tutarlılık göstermesi, bulguların literatür ile ortak noktalarda kesişiyor olması araştırmanın geçerliliğini göstermektedir. Ayrıca araştırmada evrenin detaylarına ve veri toplama aşamalarına dair unsurlara yer verilmiştir. Bunu yanı sıra, katılımcılarla alakalı bazı özelliklere yer verilmesi, araştırmanın soru formunun bütünüyle eklenmesi, verilerin ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınması, analizlerin nasıl yapıldığına dair detayların aktarılması, belirlenen temaların verilmesi, doğrudan aktarılan alıntılar ve verilerin gözlem tekniği ile çeşitlendirilmesi araştırmanın güvenilirliğini sağlamaktadır (Şengel vd., 2020; Zengin vd., 2023).

3. BULGULAR

Sakarya ilinin Karasu ve Sapanca ilçelerinde ikamet eden 18 ve üzerindeki yaş grubunda yer alan paydaşlar araştırma evreni olarak seçilmiştir. Evrenin hepsine ulaşılamayacağından satürasyon kavramından hareket edilerek cevapların tekrar edilmeye başlandığı noktada mülakatların sonlandırılmasına özen gösterilmiştir. Bu prosedür her iki ilçe için ayrı ayrı uygulanmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara Dair Kısa Bilgi ve Kodlama Şekli

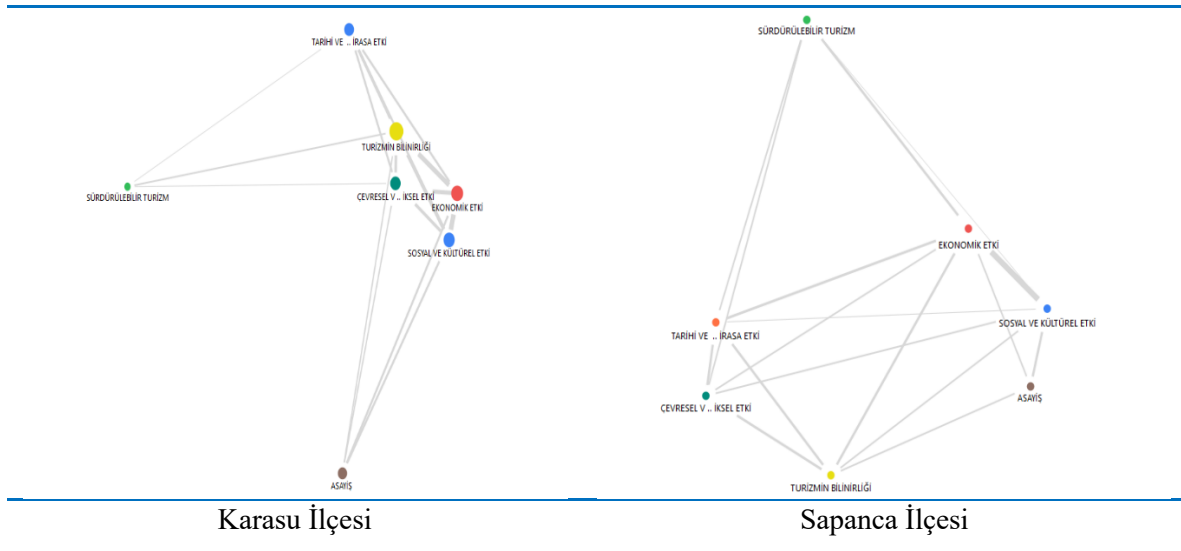
İlçe	Katılımcı	Kodlama	İlçe	Kodlama	Kısaltma
Karasu	Öğrenci	K.K.1	Sapanca	Yerel Yönetici	S.K.1
Karasu	Yerel Yönetici	K.K.2	Sapanca	Yerel İşletme Personeli	S.K.2
Karasu	STK Yöneticisi	K.K.3	Sapanca	Kamu Personeli	S.K.3
Karasu	Kamu Personeli	K.K.4	Sapanca	Kamu Yöneticisi	S.K.4
Karasu	Yerel İşletmeci	K.K.5	Sapanca	Otel Müdürü	S.K.5
Karasu	Yerel TV Personeli	K.K.6	Sapanca	Eczane Personeli	S.K.6
Karasu	Siyasi Yönetici	K.K.7	Sapanca	Yerel Halk	S.K.7
Karasu	Kamu Personeli	K.K.8	Sapanca	Konaklama İşletmecisi	S.K.8
Karasu	Otel Personeli	K.K.9	Sapanca	Kamu Personeli	S.K.9
Karasu	Yerel Yönetici	K.K.10	Sapanca	Usta Öğretici	S.K.10
-	-	-	Sapanca	Çiftçi	S.K.11
-	-	-	Sapanca	Mühendis	S.K.12
Karasu	10 Katılımcı		Sapanca	12 Katılımcı	

Her iki ilçeden toplam 22 kişiden veri alınarak veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Katılımcılara taahhüt edilen gizliliğin sağlanması adına çalışmada demografik bilgilere ve katılımcı isimlerine yer verilmemiştir (Tablo 1). Katılımcılar için Karasu verileri bağlamında K.K., Sapanca verileri bağlamında S.K. şeklinde kodlanmıştır.

Şekil 3. Bulgulara İlişkin Kelime Bulutu Analizi

Çalışmada elde edilen bulgulardan her iki ilçe için kelime bulutu analizi yapılmış ve Bunlar şekil 3 yardımıyla verilmektedir. Bu analizde en çok frekans miktarına sahip 50 adet kelimeye yer verilmektedir. Karasu ilçesine ait kelime bulutunda Karasu, turizm, İstanbul, ekonomik, tarihi, kültürel, sosyal, suç, yerel, güzel, etkileri, yaz, yerli, yabancı, dışarıdan, gelir ifadeleri katılımcıların en çok üzerinde durduğu kelimelerdir. Sapanca ilçesine ait kelime bulutunda ise turizm, sapanca, bungalov, suç, artıyor, alışkanlıklar, hastalıklar, ekonomiye iş, zarar, çocuk, kültürel, yabancı, kötü, geliştiriyor, faaliyetleri, gerçekleşen, bilgi, etkiler ifadeleri en yoğun sıklığın olduğu kelimelerdir. Genel olarak iki ilçede de 50 adet kelime içerisinde birbirine paralellik gösteren ifadeler mevcuttur. En çok göze çarpan fark Karasu ilçesinde İstanbul kelimesinin yoğunluğu, Sapanca ilçesinde ise bungalov kelimesinin yoğunluğu her iki ilçede de farklılık göstermiştir.

Şekil 4. Temalara İlişkin Kod İlişki Haritası

Araştırmadaki 7 adet temaya ait, katılımcıların ifadelerine dayanan temalar arasındaki bağlantıları gösteren kod haritası analizi şekil 4'te verilmektedir. Analiz sonucunda ekonomik etki ile sosyal ve kültürel etki arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Aynı şekilde turizmin bilinirliği ile çevresel ve fiziksel etki arasında da yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Bahsi geçen bu dört tema birbirleriyle yakın bağlantıda bulunmaktadır. Daha sonra bu dört temaya en yakın tema tarihi ve doğal mirasa etki teması olmuştur. Sürdürülebilir turizm ve asayiş ise; diğer temalarla bağı en uzak olan tema olmuştur. Sapanca ilçesinde elde edilen verilerde bütün temalar bağlantı içerisinde bulunmaktadır. Birbirine en yakın temalar sosyal ve kültürel etki ile asayiş temaları, tarihi ve doğal mirasa etki ile çevresel ve fiziksel etki temalarıdır. Tüm temalara en uzak kalan tema ise sürdürülebilir turizm teması olmuştur.

Tüm bu analizlerden yola çıkarak belirlenen ana temaları içerecek şekilde katılımcı görüşlerine de yer vermek gerekmektedir. Yapılan gözlemlere de dayanarak yorumlama ve betimleme yapıp bunlara ek olarak katılımcılara dair direkt aktarımlardan örnekler sunulacaktır.

3.1. Asayiş

Karasu ve Sapanca ilçelerinde katılımcılarla yapılan görüşmelerde asayiş teması Karasu'da 18, Sapanca'da 23 kez kodlanarak bahsi geçen ve ilişki bağı bulunan en az iki temadan biri olmuştur. Katılımcılar genel olarak turizmin gelişimiyle birlikte turizm destinasyonlarındaki suç oranlarında kötü alışkanlıklarda ve turist yoğunluğunun yaşandığı dönemlerde salgın hastalıklarda artış meydana geldiğini belirtmektedir.

K.K.1: "Madde kullanımı çok fazla... çok fazla hastalık bulaşıyor."

K.K.4: "İnanılmaz derecede suç oranları arttı."

Mevsimsel olarak yaşanan nüfus yoğunluğunun kaza ve trafik sorunlarına yol açtığı da görüşmelerde bahsi geçen unsurlar arasında bulunmaktadır.

S.K.12: “Kaza oranları artıyor.”

Bunun yanı sıra beklenenin aksine nadir olarak, suç oranlarında düşüş yaşandığını belirten katılımcı/katılımcılar da mevcut olmuştur. Bu olumlu görüşler genel olarak Sapanca ilçesinde ikamet eden bireylerden elde edilmiştir.

S.K.5: “Asayiş oranları Sapanca’da şu anda %70 oranında düşmüş bir durumdadır ama bu asayişin düşmesinin yanında ahlaki olarak ne durumda bu da tartışma konusu olabilir.”

S.K.4: “Son 3 yılda suç oranlarının olabildiğince azaldığı yönünde bir veriler var ellerinde, muhtemelen bununla turizmin ilçeye gelen ekonomiyle alakalı insanların muhtemelen iyi yönde etkilediğini düşünüyorum.”

3.2. Turizmin Bilinirliği

Kuzey Marmara Otoyolunun yapılmasıyla Karasu ilçesine ulaşım daha kolay ve daha kısa sürede sağlanmaya başlamıştır. Bu da bölgeye özellikle İstanbul ve yakın çevreden gelen yerli turist sayısının artmasına sebep olmaktadır. Bir diğer artış ise; COVID-19 salgınının akabinde bireysel turizm yapmak ve doğaya kaçmak isteyen kişiler veya aileler tarafından yakın çevre olarak Karasu ve özellikle bungalov gibi bireysel tatil yapma imkanı pek çok işletmeden elde edilebildiği için Sapanca ilçelerine yönelmeyle olmuştur. Özellikle bu iki etken daha önce de pek çok cazibe unsurunun yer aldığı Karasu ve Sapanca ilçelerinin tanınmasında artış yaşanmasına ve daha çok talep edilmesine neden olmuştur.

S.K.4: “İnsanların son dönemde outdoor turizm denen bir şeye eğilimleri vardı zaten, Sapanca da bununla alakalı zaten alt yapıya sahipti. Pandemi ile birlikte, insanlar buradaki kırsal turizme daha çok önem gösterdi... Bungalov,..., tinyhouse, glamping türü şeyi hızlandırdı. Şuanda süreç devam ediyor yani turizm açısından.”

S.K.10: “Turizm deyince Sapanca bence artık bungalov şehri oldu... Bir sahil bile düzgün kullanılmıyor bence hiçbir şekilde. Artık daha çok doğaya açıldı insanlar. Bir Sapanca sahili var baktığın zaman çok güzel ama hiçbir şekilde orası yürümüyor, büyümüyor...”

Görüşmelerle birlikte katılımcılardan elde edilen gözlemler sonucu görülmektedir ki; Karasu ve Sapanca ilçelerinde yaşanan turizm hareketliliği bölgenin bilinebilirliğini artırmaktadır. Bölge bilindikçe cazibe bölgesi haline gelmekte ve bölgeyle bağlantılı gelişmelere fayda sağlamaktadır.

K.K.3: “Turizm geliştikçe ilçemizin Türkiye’deki bilinebilirliği artıyor.”

K.K.5: “Bu Marmara Otoyolunun yapılmasıyla birlikte, ilk zamanlar biraz pahalıydı, şuanda o düştüğü için, 1,5 saate buraya geldiği için... tatilci içinde burası biraz daha, bir tık daha artık 2 yıldır ilerlemeye başladı.”

Özellikle Sapanca ilçesi gün geçtikçe gelişme göstermesi ve büyük şehirlere yakın olmasının da etkisiyle farklı turizm türlerine de ev sahipliği yapmaktadır.

S.K.3: “Sapanca artık bir kongre merkezi olma haline geldi. Çok fazla göç alıyoruz hafta sonları. Büyük kongreler burada yapılıyor... Artık seminerler buradaki otellerde yapılıyor: 500 kişilik, 600 kişilik seminerler yapılıyor. Bunun bir girdisi olmaz mı?”

S.K.5: “Genelde hafta sonu turizmi olarak faaliyet göstermektedir. Bunların içerisinde tabi Haziran-Eylül arasında genelde Orta Doğu’ya, yabancı turist olarak Orta Doğu pazarına hizmet

etmekte. Diğer aylarda da iç turizm olarak genelde İstanbul %85-90'ı İstanbul ve diğer illerden de iç turizm olarak talep görmektedir."

3.3. Tarihi ve Doğal Mirasa Etki

Karasu ve Sapanca ilçeleri genellikle doğal güzellikleriyle denizi, kumu, yeşili, mavisıyla ön plana çıkan ve bu unsurların çerçevesinde gelişen etkenlerle cazibe alanları olarak görülmektedir. Bu doğrultuda öncelikli olarak değinilecek konu, tarihi yapı noktasında her iki ilçede de çok fazla tarihi eser veya tarihi çekim unsuru haline getirilmiş bir alan bulunmamaktadır. Genel olarak mevcut olan az sayıdaki küçük, büyük tarihi miraslar ise ya turizm dışında koruma amaçlı restore edilerek koruma altına alınmış ya da kendi haline terk edilmiş durumdadır. Mülakatlar sırasında Karasu katılımcıları tarafından değinilen konu bölgede tarihi bir kalenin bulunduğu ve buraya ilgi kurumlar tarafından gerekli çalışmaların yapılması için adım atılmaya başlandığı olmuştur. Bu doğrultuda, Karasu ilçesindeki 7. Katılımcı tarihi kale ve bu değerleri turizme katma konusundaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

K.K.7: "Bunları değerlendiremedik. Bunları daha da açmamız lazım. Bir Tuzla Kalesi var mesela. Bir yaz Geçit köyünde çok eski tarihi mağaralar var. Rumlardan kalma şeyler var. Bunları değerlendiremedik. Yani onların değerlendirilmesi lazım." "Kaleye el atılıp buradan Sakarya Nehri'nden şey turizmi yapıp orada çay ikram ve kale tekne turizmiyle çok farklı bir bölge olabilir. Oraya güzel bir projeye o zaman inan ki yaz turizmi değil, kış turizmi daha güzel olacağına inandım."

Doğal miras konusunda ise, yerel halkın çoğunlukla şikayetçi oldukları gözlenmiştir. Daha fazla turizmi hareketlendirmek ve daha fazla turist çekebilmek adına mevcut ormanların, yeşil alanların, doğal güzelliklerin tahrip edildiği kişilerce dile getirilmektedir.

S.K.5: "Maalesef bu konuda pek olumlu etkileri vardır diyemeyeceğim. Özellikle Sapanca doğa olarak hem gölüyle hem de yeşiliyle bir bütün olarak bir ova vazifesi görmekte ama son dönemlerde özellikle yeşil alanların turizm amaçlı değil de barınma amaçlı olarak ihlal edilmesi, buradaki görsel dokuyu da tabiatı da etkilemektedir."

S.K.10: "Aşırı derecede ağaçlandırma bitmiş durumda... Şöyle dağlara bakıyorduk birkaç ışık vardı sadece, şuanda dağa baktığımızda bir şehir var orada, ağaçlandırma gidiyor."

S.K.12: "Sapanca yeşiliyle özleşmiş, gölüyle, mavisıyla, yeşiliyle özleşmiş bir ilçeyken artık yeşil oranı gittikçe azalıyor."

Az sayıda katılımcı/katılımcılar doğal güzellikler ile turizmin olumlu bağının kurulduğuna dair ifadelerde bulunmuşlardır.

K.K.3: "Turist sayısı arttıkça, doğal güzellikleri yerel yönetimler daha iyi hale getiriyorlar...Bizim gizli olan miraslarımız da bu şekilde ortaya çıkıyor."

S.K.4: "Zaten bizim bu işi yatırım yapan arkadaşlar arazideki yeşillikten ve o doğa örtüsünden faydalanıyorlar. Çoğu şu anda arazinin zaten, burada doğa sattıkları için çok bir etkisi yok bence."

3.4. Çevresel ve Fiziksel Etki

Yerel halka yöneltilen turizmin çevresel etkisine yönelik sorular karşılığında genel olarak; yeni yapılar inşa etmek için yeşil alanların tahrip edildiğine dair cevaplar ifade edilmiştir.

K.K.4: "İnanılmaz tahribat var. Deniz kenarının hemen asfaltın, yolun yan tarafında inanılmaz bir betonlaşma var, hiçbir yeşil alan kalmadı."

S.K.7: “...Turistlere özel ya da halka özel bir şeyler yapılacak diye, yeşillik alanımız tamamen kaybolmak üzere”

Bunun yanı sıra bölgenin geliştirilmesine ve turizm çekiciliği olan yerlerin cazibe merkezi haline getirilmesine yönelik disiplinler tarafından olumlu katkı ve çalışmaların yapılması, diğer belirleyici cevaplar arasında yer almaktadır.

S.K.6: “Bazı yatırımlar daha artabiliyor... ilçeye yapılan yatırımlar, normalde daha olmayacak olan yatırımlar, bunlar artabiliyor. Yollar yapıldı daha fazla niye? Çünkü daha kolay turistler gelsin, gelebilsin diye.”

Yerel halka yöneltilen sorular neticesinde hem Karasu hem de Sapanca ilçesinin sezonluk artışlarının olduğunu bu dönemlerde artan nüfus ile pek çok toplu alanlarda sıkıntılar yaşandığı anlaşılmaktadır. Bunların başında trafik yoğunluğu, hastanelerde fazla sıranın olması, toplu taşıma araçlarındaki yoğunluk gibi aksaklıklar gelmektedir.

K.K.4: “Karasu’nun belirli bir kapasitesi var, yazın bunun üzerine çıkıp, sosyal imkanlardan yararlanamama gibi olumsuzluklar meydana geliyor.”

K.K.6: “1.000.000’luk bir nüfusu, 67.000’lik bir ilçeye sığdırma yaptığımız zaman bu da çok büyük, ciddi sıkıntılar doğuruyor.”

K.K.7: “İstanbul’a yakın olmasından dolayı 70.000 nüfusu olan bir bölge, yazın 1.000.000’a kadar ulaşıyor. Bu da neye neden oluyor? Bizim hastanemiz olsun, güvenlik güçlerimiz olsun ne bileyim sağlık ocaklarımız olsun nereye göre yapılmış? 70.000 nüfusa, 1.000.000 nüfus olunca... yeterince cevap veremiyorsun.”

K.K.8: “Karasu’nun nüfusu ortalama 100.000, yazın 1.000.000’u aşıyor. Hatta bayram tatillerinde 2.000.000 yani 2.000.000, 1.500.000 telefondan sinyal alınıp ki çocuklarının da telefonunun olmadığını varsayarsak 2.000.000’u bulabiliyor. O ciddi anlamda ulaşımı bile aksatıyor.”

“Şehirde alt yapıyı geliştirdi, yollarımızı geliştirdi, çarşı pazarımızı geliştirdi.”

“Bütün sistem çöküyor, su, sularımız sık sık kesilir. Çünkü alt yapı kaldırmıyor bir noktadan sonra. Elektrik kesintileri, hastanede sıra bulamıyorsunuz.”

S.K.3: “Trafik yönünden çok zordayız. İlk önce onu söyleyeyim. İnsan sayısının artmasıyla hizmet sahamız daha da büyüdü. Yerleşik nüfusumuz her ne kadar 40.000 de olsa, 500.000’i buluyor hafta sonu bizim kalabalıklığımız. Bunun da tabi zorlukları var.”

3.5. Sürdürülebilir Turizm

Turizmin gelişimi bazı alanlarda olumlu yönde etkide bulurken bazı noktalarda olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bunlardan biri de geri dönüşü olmayacak şekilde doğal döngüye yapılan zararlar. Karasu denizi, kumu ve doğal çekim alanlarıyla bağlantılı bir ilçe, Sapanca ise yeşiliyle, mavisıyla ve pek çok spor imkanlarının olduğu gölüyle bilinen ve öne çıkan bir ilçe olarak mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu ilçelere daha fazla turizm çeşitliliği sunmak veya turist çekmek amacıyla pek çok kontrollü yapılanmaların yanında yanlış adımlar atılarak yapılmak istenen girişimlerinde mevcut olduğu görülmektedir.

K.K.10: “Doğal seleksiyonlu alanların hızlıca işgali vatandaş tarafından, insanları toplum tarafından işgal edilmesi, kontrolsüz olarak işgal edilmesi de ileriye dönük, geleceğe dönük sıkıntılı bir işe dönüşüyor.”

S.K.3: “Mülk edinemiyoruz, dedelerimizden babalarımızdan kalanın üzerine hiçbir şey katamaz hale geldik. Aksine satar hale geldik yani üstelik yabancılara patır patır gidiyor.”

S.K.2: “Buna iyi bakan bir kesim de var, pek olumlu karşılamayan kesim de var tabi. Bu da tamamen ticari, mali düşünenler artı esnaflar için bu dışarıdan gelen için iyi ama yabancı geldiği sürece bu kendi öz varlıklarını satan halk tabi yarın parası bittiğinde düşünceler değişiyor.”

S.K.6: “Kontrolsüz bir şekilde işte bungalov her yerde türetildi...olumsuz etkileri çok fazla olumludan ziyade. Çünkü bu iş biraz kontrolsüz yapılıyor. Denetimin çok iyi olduğunu düşünmüyorum...Sonraki zararlar uzun zaman sonra ortaya çıkacak. Belki bizim çocuklarımıza, belki torunlarımıza. Şuan anlaşılmıyor çok fazla gelir tatlı geliyor.”

Görüşmelerde bahsi geçen bir başka önemli konu ise turizmin belirli bir döneme sığdırılmaya çalışılmasıdır. Bunun yerine tüm yıla yayarak yapılacak olan turizm hareketliliğinin anlık dolma ve boşalma, sadece belirli dönemlerde turizmden elde edilen olumlu unsurlar, ekonomik bağımlılık gibi konularda olumlu yönde etkiye sebep olacağı yapılan gözlemler arasında yer almıştır.

K.K.3: “Karasu’umuzda turizm sadece inşaat olarak büyüyor ve sezonumuz çok kısa... maksimum 3 aylık bir sezon. Bunu biz Karasu’da daha fazla bir zamana yayarsak, daha fazla bir etki olacağına inanıyorum.”

3.6. Ekonomik Etki

Karasu ve Sapanca ilçelerinde yapılan görüşmelerde en ön planda olan etken, turizmin ekonomik etkisi olmuştur. Görüşmelerde, katılımcılardan alınan cevapların genellikle ekonomi teması ile bağlantı içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ekonomik etki her iki ilçede de önemli rol oynamaktadır. Katılımcılar genelde ekonomik etkiye dair olumlu görüşler belirtmektedir.

K.K.3: “Yazın yaptığımız işler, kışın yaptığımız işleri üçe, dörde, beşe katlıyor.”

“Sezonluk olarak gözle görülür artış var.” “Küçük esnaf, büyük esnaf hepsine dokunuyor, iyi anlamda dokunuyor.”

K.K.6: “Maddi olarak Karasu’ya çok büyük katkı sağladığını düşünüyorum.”

K.K.8: “Daireni de satıyorsun, fındığını da satıyorsun.”

K.K.9: “Herkes bir katkısı var ekonomik olarak.”

Turizmin ekonomik etkisi açısından olumlu yönde olan başka iki görüş ise farklı iş alanlarının ortaya çıktığı ve istihdama katkısının bulunduğu olmuştur.

S.K.1: “Ekonomik anlamda ciddi bir katkı sağlıyor ilçeye, ... ekonomiyi Sapanca’da güçlendirdi son zamanlarda ancak onunla beraber birazcık kontrol altında olsa daha iyi olur tabi...hala turizm ilçesi resmi olarak ilan edilmiş değil.”

“Son 4 yılda iş arayan sayısı mesela çok azaldı, boşta insan bulamıyoruz. Çalışacak insan sayısı yok çünkü bu konaklamalardan dolayı şey oldu işsizlik bu bölgede bitti gibi bir şey.”

S.K.3: “Ekonomiye harika girdileri var. Her sektöre hizmet ediyor. Bahçedeki otu biçenden, çamaşırı yıkayan, kahvaltıyı hazırlayan ne bileyim içeriye temizleyen her kesime iş olanağı sunuldu.”

Fakat olumsuz etkilerde söz konusu olmuştur. Bunun en başında da turistlere dair fiyat artışı yapılması ve bunun yerel halkın alım gücünü düşürmesi konusu gelmektedir.

S.K.7: “Maddi olarak kazandırdıkları kadar; kendi halkına zarar verdiklerini düşünüyorum. Çünkü bu sefer kendi halkı da turistlerden ötürü maddi olarak sıkıntı yaşamaya başladı.”

S.K.11: “Turizm bir yerde iyi bir yerde kötü, iyi yönleri de var kötü yönleri de var. İyi yönleri; biraz gelir getiriyor ama halka da çok pahalıya satılıyor. Yaşın yanında kuru da yanıyor bu arada.”

3.7. Sosyal ve Kültürel Etki

Katılımcılar turizmin sosyal ve kültürel etkisine dair hem olumlu hem de olumsuz içerikli ifadelerle değinmişlerdir. Olumlu olarak; farklı kültürleri tanıyarak yerel halkın kendini geliştirmesi daha ön planda olmuştur.

K.K.3: “Farklı farklı kültürleri alıyoruz buradan, farklı kültürlerde nasıl yaşıyorlar, nasıl eğleniyorlar, nasıl giyiniyorlar, ne yiyorlar, ne içiyorlar? Bunların hepsini bizde onlardan öğreniyoruz tabi.”

S.K.3: “Almak istediğiniz kadarını alıyorsunuz ama farklı insanlar görmek, farklı kişiler tanımak, farklı farklı mesleklerle muhatap olmak tabi ki insanlara bir şeyler katıyor.”

S.K.4: “Turizmin girdiği yerde illa bir etkileşim oluyor, değişim oluyor...”

“İnsanların iletişimini bile geliştirebiliyor. İşte buradaki daha önce fabrikada çalışan veya kahve ortamlarını söyleyeyim duran arkadaşlar şu anda insanlarla diyaloglarında iletişimi güçlendirdiler.”

S.K.5: “Gelen herkes kendi kültürünü, buradaki yaşayanlarda kendi kültürüyle bir mozaik halinde bütünleşmektedir.”

Olumsuz görüş olarak en dikkat çekici nokta ise; bölgelere gelen yerli turistlerin yerel halkı alt seviyede görerek onlara karşı takındıkları tavır olmuştur.

K.K.1: “İstanbul’dan gelen insanlar, genelde bizleri paralarıyla satın alacaklarını düşünüyorlar. Sevmiyoruz onları.”

K.K.4: “Sosyal çevreye etkisi ahlaki yönden var. Elbette ki yani bunu düşünmek lazım çünkü buradaki insanlar biraz daha muhafazakar ama dışarıdan gelen insanlar biraz daha farklı...sosyal olarak bir sıkıntısı oluyor tabi.”

“Buradaki insanlar genelde rahatsız oluyor...insanlar arasında bir çatışma meydana gelebiliyor.”

K.K.5: “Burasını atıl görmeye başlıyor İstanbul’dan gelen kişi.”

K.K.6: “Sosyo-kültürel olarak ben Karasu’ya bir şey kattığını düşünmüyorum, aksine yıpratıyor Karasu’yu...”

“Yerel halk gelen turistleri istemiyor.”

K.K.7: “Gelen turistler şöyle burasını küçük ilçe gördüğü için farklı gözle bakabiliyor. Bu sefer buranın yerli esnafı da yani bunu pek hoş karşılamıyor.”

S.K.6: “Yerel halkımızın, çoluk çocuk, delikanlılarda, gençlerde bile bir ahlak bozulması söz konusu.”

“Sosyalleşme adı altında evet ahlak ve kültür bozuluyor.”

S.K.11: “Eski kültürümüz kalmadı.”

S.K.12: “Kültürel olarak halkın dejenere olduğunu düşünüyorum.”

4. SONUÇ

Son yıllarda turizm özellikle ekonomi başta olmak üzere en göz önünde olan ve talep edilen endüstrilerden biri haline gelmiştir. Bu durum, birçok bölgenin turizm destinasyonu olarak öne çıkmasını sağlamıştır. İrili ufaklı destinasyonlarda meydana gelen gelişmeler destinasyonlarda yaşayan yer halkı turizm aktiviteleri açısından en önemli paydaşlardan biri haline getirmektedir. Çünkü destinasyonlarda yaşayan yerel halk, turizmin varlığından memnun olma düzeyine göre turizmi desteklemekte ve doğal olarak katkı sağlamaktadır.

İki farklı turizm çeşidine ve doğal olarak farklı turizm profillerine hizmet eden iki ilçe destinasyon üzerine gerçekleştirilen bu çalışma karşılaştırma sunması bakımından önem taşımaktadır. Turistik ürün fark etmeksizin, turist sayısında oluşabilecek bir artış beraberinde kalabalığı getirmekte ve yerel halkın demografik veya kültürel anlamda farklı insanlarla etkileşime girmektedir. Bu etkileşimin yönü (negatif veya pozitif) yerel halkın turizme vereceği desteğin de en önemli belirleyicilerinden biridir.

Yerel halk, turizmin olumlu veya olumsuz yansımaları bağlamında sosyal etkilere maruz kalabilmektedir. Çalışmanın sonuçları olumsuz etkilerin fazla olması yerel halkın huzurunu kaçırabilecek sorunları beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır. Mevsimselliğe bağlı olmak koşuluyla başta trafik, su ve elektrik olmak üzere altyapı bağlamında yetersizliklerin olduğu görülmektedir. Bu sorun özellikle doğa turizmi destinasyonları için bir sorun olarak ifade edilebilir. Turizmin olumsuz sosyal etkilerinin ekonomik getiriler nedeniyle pozitif dönüşebileceği sonucuna varılmaktadır. Özellikle ilçelerde yerel halkın geçmişte bazı önemli sosyal problemlerinin mevcutken, turizm sayesinde oluşan istidam ve işgücü kapasitesi bunun azalmasına kaynaklık etmiştir.

Çalışmanın sonuçları bağlamında ele alınması gerek diğer bir önemli konu ise turizmin ekonomiye dair etkileridir. Mevcut araştırma esnasında da elde edilen verilerde de en ön planda olan ve kendinden en çok bahsettiren ana tema ekonomik etki teması olmuştur. Turizm ekonomiden ekonomide turizmden enerjisini karşılamaktadır. Yeni iş alanlarında artış, istihdama katkısı, işsizlik sayısının azalması, bölgesel kalkınmanın artması, ülke ekonomisine girdi sağlaması, yerli ve yabancı para akışının sağlanması gibi unsurlar turizmin ekonomiye olumlu etkileri arasında yer almaktadır. Yöre halkı ekonomik etkinin olumsuz yönlerinden bahsederken; genelde bölgedeki fiyat artışına sebep olduğuna ve bundan da yerel halkın fazlasıyla etkilendiğine değinmektedir. Bu ve bir kısım olumsuzluklara rağmen yerel halk en çok turizmin ekonomik etkilerinden memnun kalmaktadır. Araştırmadaki içerik analizlerine de baktığımızda ekonomik etki temasının diğer temalar ile bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca farklı sorulara verilen cevaplar içerisinde dahi ekonomi bahsi sürekli geçmektedir.

4.1. Öneriler

Her iki ilçede hem mavisıyla hem yeşiliyle ön plana çıkan bölgelerdir. Turizmin her geçen gün artmasıyla yeni yapılara yer verilmeye başlanmıştır. Bu da ormanların, tarım alanlarının, ağaçların yerine yeni betonlaşmaların yapılması anlamına gelmektedir. Bu artan tahribat yeşil alanların ve doğanın geri dönüşü olmayacak şekilde bozulmasına neden olmaktadır. Bu konuda önemle ve titizlikle yeni yapıların yapılmasına dair bir sınır ve denetim getirilmesi gerekmektedir. Yoksa bu hızlı artış mevcut destinasyonların çekim unsuru olan yeşil ve mavi tonlarının artık silinmesine sebebiyet verecektir.

Hızlı nüfus artışı özellikle yoğun dönemlerdeki kalabalıklık alt ve üst yapıya ait unsurları çok yönlü etkilemektedir. Yerel halk artan yapılaşmalar neticesinde elektrik aksaklıkları, su ve elektrik kesintileri, yoğun trafik, hastane ve market gibi yerlerde uzun sıralar bekleme, sulara kirli suların karışması, salgın hastalıkların

artması gibi olumsuzluklara maruz kalmaktadır. Bu yaşanan aksaklıklar yerel halkın turizmin sebep olduğu yoğunluğa karşı öfkeli bir duruş sergilemesine bu da turizme ve turiste yönelik tutumlarında olumsuz davranışlar göstermelerine yol açan sebepler arasında yer almaktadır.

Turizm farklı kültürlerin birbirleriyle kaynaştığı aktif eylemler bütünüdür. Hem yerel halk hem turist kendi kültür ve değerleriyle sürekli iletişim halindedir. Farklı bölgelerden, ülkelerden olan farklı değer yargılarına sahip bireylerin birbirlerini anlamaya, tanımaya çalışması çok güzel bir alış veriş ifadesidir. Bu alışveriş yerel halk gözüyle genelde olumlu karşılanmaktadır. Başka insanları tanımak onlarla iletişim kurmak bu sebeple aktif olmak bireyleri mutlu edebilmektedir. Tabi bunların yanında her kültürün kendi inanç değerleri ve ahlak yapıları mevcuttur. Farklı kültürler belli bir düzene alışmış insanlarca her zaman olumlu karşılanmamaktadır. Çok çeşitli insanları ağırlamak farklı değer yargılarına sahip olmaları, yerel kültürü ve sosyal hayatı olumsuz yönde de etkilemektedir. Özellikle gençlerde yaşanan farklılıkları deneme ve özenme hissi, kendi değer yargılarını ve aile yaşantılarını beğenmeme, dini inanç ve değer yargılarda olmayan eylemleri yapmak arzusu turizmin sosyal ve kültürel değerlere dair olumsuz etkilerinden bazıları olarak öne çıkmaktadır.

Son olarak; bölgeye yönelik yapılanma doğanın tahrip olmasına ve sürdürülebilirliğin azalmasına sebep olmaktadır. Bu çerçevede yapılanmalarda daha fazla denetim ve kontrol sağlanması gerekmektedir. Karasu ve Sapanca destinasyonlarındaki doğal güzelliklerin öne çıkarılma çalışmaları aktif bir şekilde işlemektedir. Ancak her iki ilçede de bulunan tarihi yerlere daha çok önem verilip, bu tarihi mirasların gün yüzüne çıkarılarak turizme kazandırılması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda restorasyon faaliyetleri artırılmalı ve bu yerlerin kahverengi tabelalarda daha geniş bir yer bulması sağlanmalıdır. Turizm, ekonomik açıdan Karasu ve Sapanca için önemli bir etkiye sahiptir. Turizmin artış göstermesiyle birlikte her iki destinasyonda da farklı iş alanları artmış ve istihdam olumlu yönde gelişme göstermiştir. Sapanca ilçesinde turistlere yönelik fiyat artışları yapıldığı söz konusu olmuştur. Bu da yerel halkın ekonomik açıdan zarar görmesine sebebiyet vermektedir. Yetkililerin bu konuda gerekli denetimleri yapmaları önem teşkil edecek bir konudur.

4.2. Sınırlıklar ve Gelecek Araştırmalar

Araştırmada Sakarya ilinin sadece Karasu ve Sapanca ilçeleri ele alınarak sınırlama getirilmiştir. Karasu ve Sapanca ilçelerindeki yerel halktan evrenin tamamına ulaşamayacağı için, temsil edebilecek ve doygunluğa ulaşılabilir sayıda örneklem ele alınmıştır. Ulaşım ve maliyet unsurları da araştırmanın sınırlılıkları arasında yer alabilmektedir. Çalışmanın yapıldığı destinasyonlarda veya başka destinasyonlarda yapılacak çalışmalarda bu sınırlıklarla dikkat edilmesi literatüre katkı bağlamında önem taşımaktadır.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Today, tourism is evident in almost every region, whether small or large. Depending on the developments taking place, the local population living in these regions is directly exposed to numerous positive and negative economic, environmental, and socio-cultural impacts resulting from tourism activities. It is crucial for the units involved in the tourism region to minimize the negative impacts of these impacts and strive to maximize the positive aspects. The more the local population in a tourism destination value and embraces tourism activity, the more they are likely to contribute to this activity. Tourism activities carried out with the support of the local population can contribute to the development, transformation, socio-economic development of the destination, and, in macro terms, to the country's image and its emergence as a new attraction. However, the most critical aspect of these assessments is the degree to which a destination is affected by tourism. While numerous parameters determine the extent of a region's impact, the quality of the tourism activities taking place is one of the most important factors.

In this context, the aim was to comparatively determine the perceptions of local populations in two different destinations in Sakarya province regarding tourism. The most important criterion for selecting these two districts for comparison is that they are two of Sakarya's most important districts where tourism is developing, and that the tourist profiles they visit are different. Karasu, located on the Black Sea coast, generally hosts both domestic and mass-tourist tourists. Sapanca, on the other hand, offers nature and cultural tourism, hosting both domestic and foreign nature tourists, particularly Arab tourists. In this context, presenting the opinions of local residents in two different destinations within the same city can help generate meaningful results. This widely studied topic, which reveals local residents' perspectives on tourism, fills a significant gap in the literature by providing a comparative analysis of the views of two destinations where mass and nature tourism are developing.

Method

The study utilized qualitative research methods. The research was structured using a case study design, a qualitative research approach. Interviews were utilized to collect field data (İbiş et al., 2016). A semi-structured interview method was used. The structured interview method was chosen because it facilitates an environment open to interpretation and conversation, shaped around specific questions (a questionnaire is available), and where new questions are asked based on the answers. A total of 10 questions, one of which related to demographic characteristics, were prepared for the semi-structured interview form.

In the study, 10 questions were posed to 22 individuals residing in the Karasu and Sapanca districts, and the participant responses were recorded electronically. The interviews lasted between 17 and 46 minutes. Because the analysis included a total of 7 codes and 10 questions, these numbers were considered. Content analysis was used in the study, and the data were analyzed using the MAXQDA 2024 package program, as it provides ample opportunities for presenting accurate versions of the analysis results.

Findings and Results

A word cloud analysis was conducted for both districts based on the findings of the study, and these are presented in Figure 3. This analysis includes the 50 highest-frequency words. In the word cloud for Karasu, the words most frequently emphasized by participants were Karasu, tourism, Istanbul, economic, historical, cultural, social, crime, local, beautiful, effects, summer, foreign, external, and income. In the word cloud for Sapanca, the highest-frequency words were tourism, Sapanca, bungalow, crime, increasing, habits, diseases, jobs for the economy, harm, children, cultural, foreign, bad, developing, activities, occurring, information, and effects. Generally, there are parallel expressions within the 50 words in both districts. The most striking difference is the frequency of the word "Istanbul" in Karasu, while the frequency of the word "bungalow" in Sapanca differed between the two districts.

The code map analysis showing the connections between the seven themes in the study, based on participant expressions, is presented in Figure 4. The analysis reveals a close connection between economic impact and social and cultural impact. Similarly, there is a close connection between tourism awareness and environmental and physical impact. These four themes are closely interconnected. The theme closest to these four themes is impact on historical and natural heritage. Sustainable tourism and public order is the theme most distant from the other themes. In the data obtained from the Sapanca district, all themes are interconnected. The closest themes are social and cultural impact and public order, impact on historical and natural heritage, and environmental and physical impact. The theme farthest from all themes is sustainable tourism.

Discussion and Conclusions

This study, conducted on two district destinations that serve two different types of tourism and naturally differing tourism profiles, is important for its comparative advantage. Regardless of the tourist product, an

increase in tourist numbers brings with it crowds, and local residents interact with people of different demographic and cultural backgrounds. The direction of this interaction (negative or positive) is one of the most important determinants of local people's support for tourism.

Local residents can be exposed to social impacts, whether positive or negative, in the context of tourism. The study's results reveal that a high level of negative impact can lead to problems that can disrupt local residents' peace of mind. Infrastructure deficiencies, particularly traffic, water, and electricity, are observed, depending on seasonality. This issue can be particularly problematic for nature tourism destinations. It concludes that the negative social impacts of tourism can be transformed into positive ones due to the economic benefits. While local residents in these districts have historically faced significant social problems, the employment and workforce created by tourism have contributed to this decline.

Another important issue to consider in the context of the study's findings is the economic impact of tourism. The most prominent and frequently mentioned theme in the data obtained during the current research was economic impact. Tourism draws its energy from the economy, and the economy draws its energy from tourism. Factors such as increased job creation, contribution to employment, reduced unemployment, increased regional development, input into the national economy, and the inflow of domestic and foreign capital are among the positive impacts of tourism on the economy. While local residents discuss the negative aspects of economic impact, they generally point out that it causes price increases in the region, which significantly impacts local residents. Despite these and other negative aspects, local residents are generally satisfied with the economic impact of tourism. When we examine the content analyses in the research, the economic impact theme is linked to other themes. Furthermore, the economy is frequently mentioned even in responses to different questions.

KAYNAKÇA

- Akova, O. & Çalık, İ. (2013). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Etiği Algılamaları: Sakarya Üniversitesi Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 101-114). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (1), 1-34
- Ayazlar, R. (2017). Kırsal Turizmde Yerel Halkın Tutumu, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 53-69.
- Batman, O. & Bahadır, İ. (2013). Kuzey Sakarya Bölgesi Turizm Değerleri Araştırma Sonuçları. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 19-24). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. & Çankırı, P. (2013). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Kalma Eğilimleri: Sakarya Üniversitesi Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 115-128). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Batman, O. & Çömlek, Z. (2013). Alternatif Turizm Kapsamında Paintball ve Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 169-174), Sakarya: Melisa Matbaası.
- Çevrimkaya, M., Çavus, Ş., & Şengel, Ü. (2024). Assessment of hotels' online complaints in domestic tourism: mixed analysis approach. *International Journal of Tourism Cities*, 10(3), 1027-1045.
- Çılğınoglu, H. & Çelebican, Ü. (2023). Kastamonu İlinde Turizm Türleri Farkındalığı Üzerine Bir Ölçüm, *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 42-62.
- Eker, N., Sengel, Ü., & Zengin, B. (2015). Safranbolu turizmin "Doxey irritation index" Kapsamında Değerlendirilmesi. In M. Çukurçayır, A. Başoda, S. Ünüvar y S. Büyükepekçi (coords.) *Eurasia International Tourism Congress: current Issues, Trends, and Indicators* (pp. 213-221), Konya/Türkiye

- Erkılıç, E. (2019). Yerel Halkın Turizm Algısı Ve Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumları: Rize Örneği, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1, 66-82.
- Gökdeniz, A., Erdem, B., Dinç, Y. & Çelik Uğuz, S. (2015). *Gastronomi Turizmi: Ayvalık'ta Talep Boyutuyla İlgili Bir Araştırma*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gül, K., Erdem, B. & Gül, M. (2013). Yerel Festivallerin Etkinliğine Bağlı Ziyaretçi Kazanımları: Sındırgı Yağcıbedir Festivali Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 213-239.
- Gündüz, S. (2018). Yerel Halkın Turizm Algısını Belirlemeye Yönelik Alternatif Bir Ölçek Geliştirme: Karataş Destinasyonu Örneği, *Journal of Yasar University*, 13(52), 343-357.
- Işkın, M., Şengel, Ü., & Aydın, N. (2021). The Effects of Student Expectations on the Profession Choice: A Research on Culinary Students. *Journal of Gastronomy, Hospitality, and Travel*, 4(1), 75-84
- İbiş, S., Şengel, Ü., Batman, O., & Zengin, B. (2016). Turizm Öğrencilerinin Bölüm Tercihinde Genel Bilgi Düzeylerinin Rolü. In *International Congress of Tourism & Management Researches* (pp. 478-492), Antalya/Türkiye
- Karakaş, A. & Şengün, H. İ. (2017). Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(15), 183-202.
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35-46.
- Mesci, M. & Dönmez, G. (2016). Turizmin Bölgesel Kalkınma Ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 21-50
- Orhan, A. (2010). Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde “Coğrafi İşaretlerin” Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (2), 243-254,
- Özaltın Türker, G. & Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler : Dalyan Destinasyonu Örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (1), 81-98.
- Sekhar, N. U. (2003). Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India, *Journal of Environmental Management*, 69(4), 339-347.
- Şengel, Ü & Zengin, B (2024). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Şengel, Ü., & Zengin, B. (2021). Investigation of Tourism Demand in the Context of Development: Empirical Evidences. *Journal of Global Tourism And Technology Research*, 2(1), 1-10.
- Şengel, Ü., Çevrimkaya, M., Zengin, B., Sarıışık, M., & Işkın, M. (2020). The effects of novel coronavirus (COVID-19) on hospitality industry: a case study. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 8(3), 1646-1667
- Şengel, Ü., Işkın, M., & Dil, E. (2015). Sapanca turizminin “Doxey Kızgınlık Modeli” nin boyutları kapsamında değerlendirilmesi. I. In *Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators* (pp. 189-196), Konya/Türkiye
- Türkay, O. & Aktaş, S. (2013). Şehir Efsanelerinin Turizm Hareketlerine Etkileri; Sakarya Örneği. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 203-215). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Yavuz, H. & Unur, K. (2021). Alanya’da Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 18(3), 633-655.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldız, Ö. E. (2022). Aşırı Turizmde Yerel Halk – Ziyaretçi Etkileşimi, Foça Örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(47), 293-315.
- Yılmaz, T. (2020). *Bölgesel Kalkınma Teorileri Kapsamında Bölgesel Kalkınmada Eko Turizmin Rolü: Sapanca Örneği*, (Yüksek lisans tezi), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.

- Yoon, Y., Gursoy, D., & Chen, J. S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism management*, 22(4), 363-372.
- Zengin, B. & Eryılmaz, B. (2013). Sakarya'nın Kongre Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 81-100). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B. & Taşar, O. (2013). Sapanca'ya Gelen Yerli Turistlerin Beklentilerinde 2003'den 2010'a Değişim. B. Zengin (Ed.), *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış içinde* (s. 243-260). Sakarya: Melisa Matbaası.
- Zengin, B., Colak, O., Cevrimkaya, M., & Sengel, U. (2023). Rethinking Overtourism in the Post-COVID-19 Period: Is Demarketing a Solution?. *Journal of Tourism Management Research*, 10(1), 32-46